

AZ UNIÓS KISEBBSÉGVÉDELEM FELÉ: AZ EURÓPAI PARLAMENT NEMZETI ÉS NYELVI KISEBBSÉGEKET ÉRINTŐ TEVÉKENYSÉGÉNEK SZEMLÉJE (2019–2024)

1 Bevezető

Jelen írás elkészülte a 2024. júniusi Európai Parlamenti (EP) választásokat követően felállt új Európai Parlament őszi ülészakára esik, amelyet a biztos-jelöltek meghallgatása dominál, de a kisebbségi törekvéseknek negyven éve fórumot szolgáltató Kisebbségi Intergroup újra alakulásáról is ebben az időszakban döntenek az EP-képviselők. Érdekes az év első felében lezárult korábbi ötéves törvényhozási ciklusra kisebbségvédelmi szempontból visszatekinteni, hogy az elmúlt évek eseményeinek ismeretében lehetséges legyen megfogalmazni azokat a jövőbeli elképzeléseket, amelyek előbbre vihetik az uniós, illetve valójában világviszonylatban egyaránt megtorpan¹ ilyen jellegű fejlődést.

A tanulmány elsősorban az elmúlt ötéves időszakban született parlamenti és bizottsági dokumentumokon keresztül mutatja be a kisebbségvédelem területén kifejtett uniós szintű együttműködés legfontosabb elemeit. A fókuszban az Európai Parlament és a kisebbségek jogainak védelmével foglalkozó Európai parlamenti képviselők (EP-képviselők) munkája áll. Az általános bemutatást a Minority Safe-Pack kisebbségvédelmi európai polgári kezdeményezés parlamenti szakaszának ismertetése követi. A parlamenti szakt bizottságok közül ezt követően azok tevékenysége kerül megemlítésre, amelyek napirendjükre tűzték vita, meghallgatás, petíció megtárgyalása, illetve jelentés elké-

* Vincze Loránt Európai parlamenti képviselő tanácsadója.

¹ Lásd António Guterres, ENSZ főtitkár beszédét az ENSZ nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló Nyilatkozata létrehozásának 30. évfordulója alkalmából szervezett magas szintű találkozón. Letöltés helye: www.un.org; letöltés ideje: 2024.10.16.

szítése formájában a nemzeti vagy nyelvi kisebbségek témáját. A szakbizottsági szint ismertetése után a nemzeti kisebbségekkel és regionális nyelvekkel foglalkozó frakcióközi közös munkacsoport² aktivitásának összefoglalása következik, amely egyike a 27 ilyen jellegű, nem hivatalos, de a parlament által elismert szervként működő csoportnak, és a kisebbségvédelem terén biztosítja a rendszeres eszmecsere lehetőségét az uniós jogalkotók, valamint a civil szféra képviselői számára. A cikk továbbá kitér azokra az egyéb eszközökre, amelyek az EP-képviselők rendelkezésére állnak mandátumuk során, hogy egy-egy számukra fontosnak tartott témát parlamenti szintre emeljenek, ilyen például az írásbeli választ igénylő kérdések benyújtásának lehetősége a többi uniós intézményhez, de elsősorban az Európai Bizottsághoz, mint a Szerződések órához. A kisebbségvédelem, ezen belül is a nyelvi jogok, és az őshonos nemzeti kisebbségeket érintő diszkriminatív vagy annak vélt intézkedések számos képviselői kérdés témáját alkották az elmúlt időszakban. Tekintettel arra, hogy az uniós szintű stratégia és/vagy átfogó védelmi keret³ a nemzeti és nyelvi kisebbségek jogaira vonatkozóan várat magára, ezért kifejezetten fontos a kisebbségvédelem fejlesztése érdekében tett parlamenti lépések figyelemmel kísérése. A cikk ezt a sokrétű, néha kevésbé látványos tevékenységet kívánja az érdeklődők elé tárni.

A 2019 és 2024 közötti időszak egyértelműen a nagy kihívások idejének⁴ mondható az uniós politikák terén, mindez pedig közvetlenül és közvetve is kihatással volt a kisebbségvédelem területére. A 2020-ban kitört COVID-19 világjárvány az Európai Parlament működését jelentősen befolyásolta, közelebbről, kisebbségvédelmi szempontból vizsgálva az ún. Minority SafePack kisebbségvédelmi európai polgári kezdeményezés útját valamelyest késleltette és az új körülmények kezei közé, nagyrészt az online térbe szorította annak megtárgyalását.

² Az Európai Parlament közös munkacsoportjai leírás. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 15.

³ Carrera et al. 2017.

⁴ Ehhez lásd Ursula von der Leyen elnök 2023. évi értékelő beszéde az Unió helyzetéről Letöltés helye: www.state-of-the-union.ec.europa.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 15. és Activity Report on the Ordinary Legislative Procedure 9th term. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.15.

Egy pozitív hozadéka említhető a járvány következtében kialakult új parlamenti munkarendnek. Az online találkozók gyakorivá válásával, az ülések technikai hátterének ilyen jellegű biztosítása magával hozta azt a gyakorlatot, miszerint az Európai Parlament Hagyományos Kisebbségek, Nemzeti Közösségek és Nyelvek kérdésével foglalkozó Frakcióközi Munkacsoportja⁵ (röviden Kisebbségi Intergroup) ülései- nek internetes, meghíváson alapuló követése is lehetővé vált az érdekelt szervezetek számára a korábban csupán személyes jelenléttel számoló ülések mellett. Továbbá, az EP társjogalkotóként jelentős szerepet játszott abban, hogy gyorsított eljárásban került elfogadásra az átmeneti intézkedéseket tartalmazó jogszabály, amely a folyamatban lévő európai polgári kezdeményezéseket hátrányosan érintő járvány miatti korlátozó intézkedések hatásait volt hivatott enyhíteni.⁶

Az alábbi összefoglaló kitér a járvány utáni újraindítás időszakára, amelyet beárnyékkolt az Európai Bizottság közleménye⁷ a már említett polgári kezdeményezésre vonatkozóan, illetve az EU szomszédságában zajló háborús konfliktus, amelyek a kisebbségvédelemre vonatkozóan új helyzetet eredményeztek. Egyrészt a háború sújtotta ország kisebbségi politikájával kapcsolatos kritikák elhalkulni látszottak, másrészt Ukrajna uniós tagjelöltté válásával ismét aktuális témává válhatnak a koppenhágai kritériumok, azon belül a kisebbségvédelem kérdése.

⁵ Hivatalos nevén *Intergroup on Traditional Minorities, National Communities and Languages*. A 2014-2019 időszak intergroupjainak listája. Letöltés helye: www.politico.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 15.

⁶ „2020. július 15-én a Parlament és a Tanács átmeneti intézkedéseket fogadott el a Covid19-járvány által az európai polgári kezdeményezés végrehajtására gyakorolt hatások kezelésére. Az új szabályok lehetővé teszik a járvány hatásai által érintett polgári kezdeményezések aláírásgyűjtési időszakának meghosszabbítását.” Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.15

⁷ A Bizottság közleménye a „Minority SafePack – egymillió aláírás a sokszínű Európáért” elnevezésű európai polgári kezdeményezésről C(2021) 171 final. Letöltés helye: www.eur-lex.europa.eu ; letöltés ideje: 2024.10.15.

2 Az EP összetétele kisebbségi szempontból 2019 és 2024 között

A 2019-ben megalakult Európai Parlamentben számos magát nemzeti kisebbséghez tartozónak valló, és kisebbségi vagy regionális nyelvet beszélő képviselő szerzett mandátumot.

A kárpát-medencei magyar közösségek képviselétét illetően, az erdélyi Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) pártja ismét két EP-képviselővel volt jelen az EP-ben, Winkler Gyula és Vincze Loránt személyében, továbbá, a magyarországi Fidesz-KDNP listáján keresztül biztosított volt a vajdasági és kárpátaljai közösség képvisellete, Deli Andor és Bocskor Andrea révén. Nem sikerült mandátumot szereznie a felvidéki magyarságnak (sem a Most-Híd vegyespárt jelölte, a korábbi EP-képviselő Nagy József, sem az MKP színeiben listavezető korábbi EP-képviselő Csáky Pál nem jutottak be az EP-be), ezzel első alkalommal EP-képviselő nélkül maradt a csaknem félmillió szlovákiai magyar közösség.⁸ Az európai kisebbségvédelem területén több évtizedes tapasztalattal rendelkező erdélyi származású Gál Kinga fideszes politikus az Intergroup társelnöki feladatainak ellátásában is ismét szerepet vállalt.

A kisebbségi magyar közösségek képviselői mellett, az EP 9. ciklusában (2014-2019) jelen volt a belgiumi német közösség képviselője, Pascal Arimont (Christlich Soziale Partei, EPP), a németországi dán Rasmus Andresen (Bündnis 90/Die Grünen, Zöldek/EFA) a franciaországi, korzikai képviselő François Alfonsi (Régions et Peuples Solidaires, Zöldek/EFA), a katalán Jordi Canas (Ciudadanos – Partido de la Ciudadanía, Renew), továbbá, a dél-tiroli német Herbert Dorfmann (Südtiroler Volkspartei, EPP), a katalán Antoni Comin i Oliveres (Junts per Catalunya – Lliures per Europa), a lengyelországi sziléziai Łukasz Kohut (Independent, korábban SD, jelenleg EPP), a katalán Clara Ponsati Obiols (Junts per Catalunya – Lliures per Europa), a katalán Carles Puigdemont I Casamajó (Junts per Catalunya – Lliures per Europa), és a szintén katalán Diana

⁸ További részletek a kisebbségi összetételről: Brucker 2024.

Riba i Giner (Esquerra Republicana de Catalunya, Zöldek/EFA), az ész-tországi orosz kisebbséget képviselő Yana Toom (Eesti Keskerakond, Renew), a mandátum végén az Intergroup tevékenységéből kémkedés gyanúja miatt kizárt lettországi orosz Tatiana Ždanoka (Latvijas Krievu savienība), illetve a litvániai lengyel közösséget képviselő Waldemar Tomaszewski (Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga, ECR), a finnországi svéd Nils Torvalds (Svenska folkpartiet, Renew), korábbi Intergroup társelnök, a bulgáriai török közösséget képviselő Ilhan Kyuchyuk (Movement for Rights and Freedoms, Renew), a baszkföldi származású Izaskun Bilbao Barandica (Partido Nacionalista Vasco, Renew), valamint az olaszországi Friuli régió képviselője Elena Lizzi (Lega, ID). A Kisebbségi Intergroup újbóli megalakulását kivétel nélkül az összes felsorolt EP-képviselő támogatta, az aktív és rendszeres munkában a képviselők szűkebb csoportja vett részt, továbbá nem kisebbségi közösséghez tartozó EP-képviselőkre is számíthatott az Intergroup, ilyen volt például a németországi CDU egyik EP-képviselője Niclas Herbst, aki többek között a fríz nyelv németországi Amrun szigetén használt „öömrang” dialektusának védelmében lépett fel.

Az Intergroup a parlamenti szabályok értelmében 2019 decemberében alakulhatott meg, és ettől az időponttól tarthatott üléseket. A frakcióközi munkacsoportokat minden törvényhozási ciklus elején újra kell alakítani ahhoz, hogy folytatni tudják munkájukat és ehhez a témát vivő képviselőknek meg kell szerezniük a parlamenti politikai csoportok többségének támogatását. Az esetlegesen elért előremutató eredményektől függetlenül a Kisebbségi Intergroup megalakulása nem automatizmus, hanem azt hosszasan előkészítő munka és politikai egyeztetések előzik meg, mivel minden politikai csoport előbb egy saját prioritási listát készít a támogatandó Intergroupokról és ezeket a listákat egyeztetik a vezetők.

Az EP-képviselők mozgásterét és aktivitását nagyban meghatározta, hogy az adott kisebbségi közösség milyen politikai célt tűzött ki magának az ötéves parlamenti időszakra. Rátételezve az egyes nemzeti közösségek prioritásaira, egyértelmű, hogy az említett magyar EP-képviselők számára a Minority SafePack kisebbségi polgári kezdeményezésen túl – amiről a későbbiekben még esik szó – a nyelvi, okta-

tási jogok, valamint a bővítés- és szomszédságpolitika bírt nagy jelentőséggel. A belgiumi német Pascal Arimont számára a határvidékek és régiók helyzete, illetve az ún. geoblocking⁹ voltak kiemelten fontosak. Mindkét téma megjelenik a kisebbségi magyar képviselők munkájában is. A geo-blocking részét képezte a Minority SafePackról szóló EP-állásfoglalásnak, a Kisebbségi Intergroup napirendjén is szerepelt, illetve a 0653/2020. számú a schengeni rendszerről és a COVID19-válság során hozott intézkedésekről szóló petíció megtárgyalásakor Vincze Loránt támogatta annak állásfoglalás formájában való plenáris elé vitelét.¹⁰ A koronavírus járvány alatti határlezárássok kapcsán az erdélyi és más kisebbségi képviselők az elsők között szólaltak fel a határok mentén élő közösségek jogainak érdekében. Ennek eredményeképpen például a Petíciós Bizottságba (PETI) beérkezett, a belga/német/holland/luxemburgi határrégiók képviselői által megfogalmazott és fent említett petíciót alapul véve a plenáris ülés elfogadta azt az állásfoglalást,¹¹ amely a világjárvány idején történt belső schengeni határok lezárásának a határrégiók közösségeire kifejtett negatív hatásaira hívta fel a figyelmet. Sok esetben az ilyen határrégiókban a határ két oldalán az emberek azonos nyelvet beszélnek (mert például nemzeti, nyelvi kisebbséghez tartoznak) és az uniós szabad mozgásnak köszönhetően a mindennapi élet szerves részét képezi az egyik tagállamból másikba történő rendszeres utazás családi, gazdasági, tanulmányi és egyéb érdekből.¹²

A 2019-es európai parlamenti választásokat követően a Parlament Alkotmányügyi Bizottságának (AFCO) a választásokat értékelő jelentése alapján állásfoglalást fogadott el.¹³ Ebben a jelentésben hagyományosan megjelenik a választási jogszabályok további javításának igénye

⁹ Területi alapú tartalomkorlátozás az online kulturális, média szolgáltatások terén.

¹⁰ A PETI ülés jegyzőkönyve 2020. július 2. Letöltés helye: europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.15.

¹¹ Az Európai Parlament 2020. november 24-i állásfoglalása a schengeni rendszerről és a Covid19-válság során hozott intézkedésekről (2020/2801(RSP) HL C 425., 2021.10.20, 7–9.

¹² Dabis – Filep 2023.

¹³ Az Európai Parlament 2020. november 26-i állásfoglalása az európai választások értékeléséről (2020/2088(INI)) HL C 425., 2021.10.20, 98–106.

elsősorban a célból, hogy a választásra jogosult polgárok ne legyenek korlátozva vagy akadályozva a választáson való részvételükben. Az állásfoglalás 5. pontjában olvasható, hogy az etnikai, nyelvi és egyéb kisebbségekhez csekély számú képviselő tartozik, ennek értelmében

„hangsúlyozza, hogy nemzeti és európai szinten többet kell tenni a kisebbségek választási listákra való felvételének és megválasztásának további növelése érdekében, és felhívja a tagállamokat és az európai választásokon részt vevő politikai pártokat, hogy fogadjanak el proaktív intézkedéseket az alulreprezentált csoportok képviseletének növelése érdekében.”¹⁴

A Kisebbségi Intergroup munkájának bemutatásakor, illetve a korábban felsorolt képviselők listájából is jól látható, hogy míg a kutatók¹⁵ európai szinten a nemzeti kisebbségek és kisebbségi nyelveket beszélők arányát az EU lakosságának 8-10%-ára teszik, az EP-ben az ilyen háttérű, származású képviselők ennek az aránynak nagyjából a felét tették ki a 2019-2024-es törvényhozási ciklusban. Tehát elmondható, hogy míg a 2019-es választások a korábbi évtizedekhez képest a legmagasabb (50,66%-os) részvételi aránnyal zárultak, ez a pozitív trend nem fejtett ki azonos hatást e közösségekben, nem erősödött a kisebbségi képviselet.

¹⁴ U.o., AE./5-ös bekezdés

¹⁵ ENAR-s-Election-Analysis-Ethnic-minorities-in-the-new-European-Parliament-2019-2025. Letöltés helye: www.enar-eu.org; letöltés ideje: 2024. 10. 16. Továbbá kisebbségekre vonatkozó kutatási adatok: Pan et al. 2018.

3 A Minority SafePack Európai Polgári Kezdeményezés parlamenti útja

A Minority SafePack¹⁶-ügyének megvitatása az EP-ben az erdélyi Vincze Loránt koordinálásával haladt és jelentős számú képviselőt állított az őshonos nemzeti és nyelvi kisebbségek védelme mellé, ráadásul a kezdeményezésnek köszönhetően a mandátum elején nagy érdeklődés övezte az Intergroup tevékenységét. A teljes nevén „Minority SafePack – Egymillió aláírás a sokszínű Európáért” európai polgári kezdeményezés (EPK) jogi vitákkal¹⁷ gazdagított útjának európai parlamenti szakaszához 2020 második felében érkezett el, ezt megelőzően a szervezők 2020. január 10-én nyújtották be a kezdeményezést a Bizottsághoz,¹⁸ és februárban találkoztak a Bizottság képviselőivel. A világjárvány okozta rendezvényszervezési korlátozások miatt az uniós jogszabályban előírt három hónapos határidő,¹⁹ amelyen belül lehetőséget kell adni a szervezőknek a kezdeményezés tartalmának nyilvános európai parlamenti meghallgatáson való bemutatására, pár hónappal kitolódott, mindez a szervezőkkel egyeztetve történt és megfelelő időt biztosított arra, hogy a kombinált, személyes és online részvétellel a későbbiekben meg tudjon valósulni a meghallgatás. A polgári kezdeményezések a bizottsági regisztrációt követően a támogató aláírások gyűjtésének szakaszában kapnak jelentősebb figyelmet, azt követően pedig a parlamenti szakasz az, amely a kijelölt szaktanárságok részvételével megszervezett

¹⁶ Bővebben a kezdeményezésről: Manzinger Krisztián – Vincze Loránt 2017. Továbbá itt: Gabriel N. Toggenburg 2018, 362-391.

¹⁷ A kezdeményezés hivatalos oldala annak teljes útjával. Letöltés helye: citizens-initiative.europa.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 16.

¹⁸ Minority SafePack – Egymillió aláírás a sokszínű Európáért. Letöltés helye: citizens-initiative.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

¹⁹ „14. cikk (2) A szervezői csoportnak a kezdeményezés benyújtását követő három hónapon belül lehetőséget kell biztosítani arra, hogy az Európai Parlament által tartott nyilvános meghallgatás keretében bemutassa a kezdeményezést.” Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/788 rendelete (2019. április 17.) az európai polgári kezdeményezésről. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/788 rendelete (2019. április 17.) az európai polgári kezdeményezésről (EGT-vonatkozású szöveg.) PE/92/2018/REV/1 HL L 130., 2019.5.17, 55–81.

közmeghallgatás és a plenáris vita keretében ad lehetőséget az EPK-k témájának a szélesebb nyilvánosság előtti ismertetésére.

Az Európai Polgári Kezdeményezéseket szabályozó új rendelet,²⁰ amely 2020. január 1-én lépett hatályba, megerősítette, hogy a parlamenti szakasz egyértelműen lehetőséget ad a kezdeményezések részletesebb bemutatására és arra, hogy azokkal kapcsolatban a Parlament véleményét egyfajta ajánlásként megfogalmazza az Európai Bizottság irányába, amely közleményét a parlamenti szakaszt követően fogadja el. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/788 rendelete (2019. április 17.) az európai polgári kezdeményezésről, pontosabban annak 14. és 16. cikke rendelkezik a kezdeményezésekkel kapcsolatos parlamenti feladatokról. A 14. cikk fogalmazza meg többek között a Parlament további feladatát, amely a kezdeményezés politikai támogatottságának felméréséből áll. A rendelet vonatkozó szakaszához igazodó Európai parlamenti eljárási szabályzat 228. cikkének²¹ értelmében a Parlament a polgári kezdeményezésről a közmeghallgatást követően plenáris ülésen vitát tart, és határoz arról, hogy a vitát állásfoglalással zárja-e le. Ezt a döntését az EP minden kezdeményezéssel kapcsolatban egyedileg hozza meg, az adott téma politikai támogatottságának, összeurópai jelentőségének megvizsgálását követően.

Az említett rendelet továbbá lehetőséget ad arra is az EP számára, hogy véleményt mondjon a kezdeményezéssel kapcsolatban a Bizottság jogi és politikai következtetéseit felvázoló közleményét illetően. Az eljárási szabályzat értelmében a Parlament szakbizottsági meghallgatást vagy újabb plenáris vitát is tarthat abban az esetben, ha a Bizottság a polgári kezdeményezésre válaszul nem terjeszt elő megfelelő javaslatot. A Minority SafePack esetében a Kulturális és Oktatási Bizottságban (CULT) került sor rövid eszmecserére a Bizottság képviselőjével

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/788 rendelete (2019. április 17.) az európai polgári kezdeményezésről (EGT-vonatkozású szöveg.) PE/92/2018/REV/1 HL L 130., 2019.5.17, 55–81.

²¹ Az Európai Parlament eljárási szabályzata. 228. cikk: A polgári kezdeményezésekkel kapcsolatos közmeghallgatások és viták. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

2021. február 25-én²², amelynek keretében az EP-képviselők többsége kifejtette elégedetlenségét a konkrét lépéseket illetően, azzal érvelve, hogy azok egyike sem foglalt magába jogalkotási javaslatot a nemzeti és nyelvi kisebbségek védelme érdekében. Mindezt azért lényeges hangsúlyozni, hogy érzékelhető legyen, milyen kihívások és lehetőségek állnak a polgárok által indított uniós kezdeményezések előtt az intézményi szakaszok során. A Minority SafePack több mint tíz éves története méltó példája az őshonos kisebbségek európai szintű küzdelmének jogaik védelme érdekében.

A parlamenti meghallgatás²³ 2020. október 15-én, a járványügyi előírásoknak megfelelően korlátozott személyes részvétellel zajlott. Az eseményt három parlamenti szakbizottság, a LIBE,²⁴ CULT²⁵ és PETI²⁶ szervezte közösen, illetve, meghívottként a REGI,²⁷ JURI,²⁸ ITRE²⁹ és ECON³⁰ bizottságok tagjai is részt vettek rajta, ez is mutatja, hogy a kezdeményezés nagyon tág témakört érint. A meghallgatás célja, hogy a kezdeményezők széles körben, a nagy nyilvánosság és az uniós intézmények előtt bemutatassák az EPK-t, továbbá, hogy politikai oldalról támogatókat szerezzenek az elképzeléseiknek. A képviselők ezen az alkalmon találkozhatnak a kezdeményezés elindítóival és kifejthetik véleményüket az EPK-ban megfogalmazottakról. Az Európai Bizottság képviselőjében Věra Jourová értékekért és átláthatóságért felelős bizottsági alelnök volt jelen, aki kifejtette, hogy a Bizottság figyelemmel követi a meghallgatás felszólalóit, véleményt nem fogalmaz meg a kezdeményezéssel kapcsolatosan az eseményen.

²² Eszmecsere a Bizottsággal a „Minority SafePack” európai polgári kezdeményezéséről. CULT Napirendtervezet. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

²³ ECI Hearing on 'Minority Safepack - one million signatures for diversity in Europe 15-10-2020. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

²⁴ Állampolgári Jogi, Bel-és Igazságügyi Bizottság.

²⁵ Kulturális és Oktatási Bizottság.

²⁶ Petíciós Bizottság.

²⁷ Regionális Fejlesztési Bizottság.

²⁸ Jogi Bizottság.

²⁹ Ipari, Kutatási és Energiaügyi Bizottság.

³⁰ Gazdasági és Monetáris Bizottság.

A már hivatkozott rendelkezések értelmében, és az EP-képviselők jelentős többségének kisebbségi témához való pozitív hozzáállásának köszönhetően 2020 decemberében plenáris vitára és egy a kezdeményezés céljait támogató állásfoglalás elfogadására került sor. A szavazáson jelenlévő 694 EP-képviselőből 524 támogatta, 103 tartózkodott, és csupán 67 szavazott az állásfoglalás ellen.³¹ „Az Európai Parlament 2020. december 17-i állásfoglalása a „Minority SafePack – egymillió aláírás a sokszínű Európáért”³² címet viselte és a Parlament támogatásáról biztosította a kezdeményezést, továbbá, felhívta a Bizottságot, hogy *„lépjen fel, és tegyen javaslatot az uniós Szerződéseken, az európai polgári kezdeményezésről szóló rendeleten, valamint a szubszidiaritás és az arányosság elvén alapuló jogi aktusokra”*.³³

A nemzeti kisebbségeket érintő másik európai polgári kezdeményezés, amely a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) nevéhez fűződik, a „Kohéziós politika a régiók egyenlőségéért és a regionális kultúrák fenntarthatóságáért”³⁴ címet viseli és nagy valószínűséggel parlamenti szakaszát a 10. törvényhozási ciklusban (2024-2029) kezdi majd meg. Ez az európai polgári kezdeményezés is elutasításra került első lépésben az EB részéről, de a szervezők a Minority SafePack-hez hasonlóan a Bizottság döntését az Európai Unió Bíróságán támadták meg, amely a SafePacktól eltérően csak másodfokon adott igazat a szervezőknek. A támogató aláírások gyűjtése a járvány idejére esett, ami jelentős nehézséget okozott a szervezők számára. Az EP a Tanáccsal közösen átmeneti rendelkezéseket³⁵

³¹ Results of vote in Parliament (A szavazás eredménye). Letöltés helye: oeil.secure.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

³² Az Európai Parlament 2020. december 17-i állásfoglalása a „Minority SafePack – egymillió aláírás a sokszínű Európáért” európai polgári kezdeményezésről (2020/2846(RSP)) HL C 445., 2021.10.29, 70–74.

³³ *U.o.*, 20. bekezdés.

³⁴ Kohéziós politika a régiók egyenlőségéért és a regionális kultúrák fenntarthatóságáért. Bizottsági nyilvántartási szám: ECI(2019)000007. Letöltés helye: citizens-initiative.europa.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 16.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1042 rendelete (2020. július 15.) a Covid19-világjárványra tekintettel az európai polgári kezdeményezésről szóló (EU) 2019/788 rendeletben előírt gyűjtési, ellenőrzési és vizsgálati szakaszokra vonatkozó határidőkkel kapcsolatos ideiglenes intézkedések megállapításáról PE/23/2020/REV/1 HL L 231., 2020.7.17., 7-11.

fogadott el, lehetővé téve a kezdeményezőknek, hogy az aláírásgyűjtés időtartamát meghosszabbítsák, ez a rendelkezés vonatkozott az SZNT kezdeményezésére is, amelynek támogatói aláírásgyűjtése 2021-ben zárult le sikeresen.

4 Kisebbségi kérdések az EP szakbizottságaiban

Kisebbségi jellegű konkrét kérdésekkel a parlament szakbizottságai közül néhányban találkozhattunk. Jelen írás eltekint a nem az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó, elsősorban a Külügyi Bizottság (AFET) napirendjén szereplő témáktól, illetve az általánosan használt kisebbség fogalmába beletartozó szexuális, nemi, vallási és egyéb kisebbségek, illetve hátrányos helyzetű csoportok jogait érintő parlamenti tevékenységek bemutatásától és a nemzeti és nyelvi kisebbségekre összpontosít.

4.1 *Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság (LIBE)*

A LIBE bizottság hivatott foglalkozni az állampolgári, biztonsági és belügyek mellett az alapvető jogok védelmével, a korábbi években ez a szakbizottság készített néhány olyan jelentést, amelyek tartalmukat tekintve részben vagy teljes egészében a nemzeti és nyelvi kisebbségekre vonatkoztak (Ilyen volt pl. Az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2018. november 13-i állásfoglalás,³⁶ amely Nagy József szlovákiai magyar EP-képviselő nevéhez fűződik, illetve, az első, a kelet-európai bővítést követően elfogadott jelentés Az Európai Parlament állásfoglalása a kisebbségek védelméről és a megkülönböztetés elleni politikákról a bővítés utáni Európában (2005/2008(INI))).³⁷

³⁶ Az Európai Parlament 2018. november 13-i állásfoglalása az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról (2018/2036(INI)). P8 TA(2018)0447. Letöltés helye: eur-lex.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

³⁷ Az Európai Parlament állásfoglalása a kisebbségek védelméről és a megkülönböztetés elleni politikákról a bővítés utáni Európában (2005/2008(INI)) HL C 124E., 2006.5.25., 405–415.

A kiemelt dokumentumok mellett a LIBE az évente elkészített, alapvető jogok helyzetéről szóló jelentéseiben szintén foglalkozott a nemzeti kisebbségekkel, a téma megközelítése nagyban attól függött, ki volt a témáért felelős EP-képviselő. A 9. törvénykezési ciklusban (2019-2024) az alapvető jogok helyzetét tárgyaló, illetve a jogállamisággal kapcsolatos éves jelentések foglaltak magukban a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó, néhány elemet. Erről tanúskodik a szakbizottság öt éves munkáját összefoglaló jelentés is.³⁸ A jogállamisági mechanizmusra vonatkozó jelentések megjelentését követően, az EP itt próbálta az EUSZ 2. cikkében felsorolt értékek teljes sorára kiterjeszteni magát a mechanizmust. Ezt mutatja a legutolsó, még a 9. ciklusban elfogadott erre vonatkozó állásfoglalás.

Továbbá megjegyzendő, hogy megjelenik az EP nemzeti és nyelvi kisebbségek szempontjából kevésbé kedvező megközelítése, amely általánosan a kisebbségeket, hátrányos helyzetű személyekként kezeli. A különböző kisebbségeket „egy kalap alatt”, együtt felsorolva említik a parlamenti jelentések.³⁹ Mindez nehezen enged teret annak, hogy egy-egy probléma, specifikum, mint például a nemzeti és nyelvi kisebbségek helyzete és jogaik részleteiben megvitásra kerüljenek. Az EP alapvető jogokkal és jogállamisággal foglalkozó legutóbbi jelentései ezt mutatják, továbbá hasonló, értelmezési kérdéseket vet fel az Európai Bizottság elnökének megbízólevele, az új „Egyenlőség” portfóliót illetően.⁴⁰ Mindez feltételezhetően betudható annak a ténynek is, hogy az EUSZ 2. cikke értékei között ott szerepel a kisebbségek védelme, ugyanakkor a megkülönböztetés tilalmának hatálya nem terjed ki a nemzeti kisebbséghez való tartozásra és a nyelvi alapú diszkriminációra, mindez csak az EU Alapjogi Chartájában jelenik meg.

³⁸ LIBE Activity Report 2019 – 2024. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

³⁹ A törekvés már a megelőző, 2014-2019-es EP-ciklus idején jelentkezett, ld. Manzinger 2018, 16.

⁴⁰ Mission letter to Hadja Lahbib Commissioner-designate for Preparedness and Crisis Management; Commissioner-designate for Equality. Letöltés helye: commission.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

Például az Európai Parlament fent említett 2024. február 28-i állásfoglalása a Bizottság 2023. évi jogállamisági jelentéséről szóló jelentésről (2023/2113(INI)),⁴¹ az „Egyenlőség, megkülönböztetésmentesség és pluralizmus” cím alatt fejt ki a testület álláspontját általánosan a kisebbségek helyzetéről, és sajnálattal jegyzi meg, hogy nem történt előrelépés védelmük terén. Az 59. pontban *„hangsúlyozza a kifejezetten a kisebbségi csoportokat és a nemzeti, etnikai, nyelvi és vallási kisebbségek tagjait célzó megkülönböztetés, gyűlöletbeszéd és bűncselekmények minden formája elleni küzdelem szükségességét”*⁴² és arra szólítja fel a Bizottságot, hogy a következő jogállamiságról szóló jelentésében külön foglalkozzon a kisebbségekkel is, vizsgálva *„az idegengyűlölet, a rasszizmus, az antiszemitizmus, az iszlamofóbia, a cigányellenesség, az LMBTIQ-fóbia, a gyűlöletbeszéd és a megkülönböztetés valamennyi formáját az összes tagállamban”*.

A LIBE-ben kidolgozott, két évet (2022-2023) áttekintő alapvető jogokra vonatkozó jelentés (Az Európai Parlament 2024. január 18-i állásfoglalása az alapvető jogok helyzetéről az Európai Unióban – a 2022 és 2023 közötti időszakra vonatkozó éves jelentés (2023/2028(INI))⁴³ a nemzeti és nyelvi kisebbségek helyzetével nagyon visszafogottan foglalkozott és az oktatás lehetőségének biztosítására fektette a hangsúlyt. Ebből is látszik, hogy elkötelezett képviselői tevékenység hiányában a hatáskörrel rendelkező szakbizottság sem foglalkozik mélyre hatóan a nemzeti kisebbségek témakörével, mindehhez valószínűsíthetően hozzájárult a Bizottság részéről hiányzó impulzus is.

⁴¹ Az Európai Parlament 2024. február 28-i állásfoglalása a Bizottság 2023. évi jogállamisági jelentéséről szóló jelentésről (2023/2113(INI)). Letöltés helye: europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁴² *U.o.*, 59. pont.

⁴³ 33. emlékeztet annak fontosságára, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó gyermekek megtalálhassák a nyelvükön oktató iskolákat; ösztönzi a nemzeti kisebbségek képviselőinek bevonását az oktatási rendszerrel kapcsolatos döntéshozatali folyamatokba. Az Európai Parlament 2024. január 18-i állásfoglalása az alapvető jogok helyzetéről az Európai Unióban – a 2022 és 2023 közötti időszakra vonatkozó éves jelentés (2023/2028(INI)). Letöltés helye: europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

4.2 Belső Piaci és Fogyasztóvédelmi Bizottság (IMCO)

A korábban kifejtettek fényében is jelentős eredmény volt tapasztalható a belsőpiaci bizottság munkájában, amely nem tipikusan azon szakbizottságok közé tartozik, amelyek napirendjén kisebbségvédelmi kérdésekkel is foglalkoznak. Mindez mögött ismét a kisebbségi származású képviselők közös munkáját érdemes megfigyelni. A belsőpiaci szabályok minden uniós polgár életére hatással vannak, van néhány olyan terület ugyanakkor, amelynek szabályozása különösen hatással lehet a kisebbségi vagy regionális nyelveket beszélőkre. A digitális fejlődés hozta magával azt a jelenséget, amelyben az európai nyelvek és a kisebbségek által beszélt nyelvek újabb kihívásokkal szembesülnek. A határok nélküli belső piac ezen a területen egyelőre nem teljesen érvényesül és ez hátrányosan érinti azokat a nyelvi, nemzeti kisebbségi származású fogyasztókat, akik például rendelkeznek anyaországgal, és a szomszédos államban élnek és vonatkozik rájuk a területi alapú tartalomkorlátozás (ismert angol kifejezéssel a geoblocking). Ezt a kérdést a Minority SafePack EPK is orvosolni kívánta. A helyzetnek rendezése érdekében egészítették ki a Kisebbségi Intergroup illetékes tagjai az IMCO bizottság jelentését, amely a területi alapú tartalomkorlátozásokról szóló rendelet végrehajtására vonatkozott. A plenáris ülésen elfogadott állásfoglalás⁴⁴ több pontjában is kitér a tapasztalt problémákra és változást sürget. Aláhúzza, hogy ezek a jellegű területi alapú tartalomkorlátozások különösen negatívan hatnak a kisebbségi nyelvek beszélőire és a határ menti régiók lakóira. A 25. pontban *„felhívja a Bizottságot, hogy javasoljon olyan kézzelfogható megoldásokat, amelyek lehetővé teszik a fogyasztók, különösen a határokon átnyúló régiókban élő vagy nyelvi kisebbségekhez tartozó polgárok számára a határokon átnyúló, egymástól eltérő katalógusokon átívelően a tartalmakhoz való jogszerű hozzáférést”*.⁴⁵

Az állásfoglalás említést tesz arról az érdekelt felekkel indított európai párbeszédéről, amely arra hivatott ütemtervet kidolgozni, hogy

⁴⁴ Az Európai Parlament 2023. december 13-i állásfoglalása a területi alapú tartalomkorlátozásról szóló 2018. évi rendeletnek a digitális egységes piacon való végrehajtásáról (2023/2019(INI)) Letöltés helye: europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁴⁵ *U.o.*, 25. pont.

milyen módon javítható az audiovizuális tartalmakhoz való határon átnyúló hozzáférés. Kisebbségi szempontból érdekes megjegyezni és a jövőben figyelemmel követni a párbeszédet azért is, mert első alkalommal kapott meghívást a témával kapcsolatos egyeztetésekre nemzeti kisebbségeket képviselő szervezet, a FUEN (Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója) 2021-ben az Európai Bizottságtól.

4.3 Alkotmányügyi Bizottság (AFCO)

A kisebbségvédelmet célzó parlamenti munka legátfogóbb eredményeként a 9. törvényhozási ciklusban a Minority SafePack állásfoglalás mellett az az Alkotmányügyi Bizottságban készült jelentés nevezhető, amely az Európa Tanács és az Európai Parlament közötti kapcsolatokat veszi górcső alá és javasol egyben a jövőbe tekintő, szorosabb együttműködési formákat.⁴⁶ Az AFCO jelentés szerzője Vincze Loránt EP-képviselő volt, aki többek között a kisebbségvédelem terén szerzett nemzetközi tapasztalatait⁴⁷ és ezek alapján kialakított javaslatait foglalta bele a parlamenti dokumentumba. Az Európai Unió és az Európa Tanács stratégiai partnerei egymásnak az emberi jogok, szabadságok, a demokrácia és jogállamiság terén, ugyanakkor ez a több évtizedes együttműködés, amelynek elsősorban az ún. egyetértési megállapodások adnak keretet, tovább fejleszthető többek között a Lisszaboni Szerződésben foglaltak értelmében. (A két intézmény között megerősödött a kapcsolat a jogállamiság, és a demokrácia területén, valamint az EU-nak az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez való csatlakozása révén.) Az együttműködés erősítése a kisebbségvédelem szempontjából szintén lehetőségként kínálkozik. A végső állásfoglalás három alfejezetében más-más témához kapcsolódóan foglalkozik a kisebbségvédelem kérdésével és próbálja bemutatni azokat a kapcsolódási pontokat

⁴⁶ Az Európai Parlament 2023. április 18-i állásfoglalása az EU és az Európa Tanács közötti intézményi kapcsolatról (2022/2137(INI)). Letöltés helye: europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁴⁷ Vincze Loránt 2016 óta tölti be Az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója (FUEN) elnöki tisztségét.

az EU és az ET között, amelyek az uniós kisebbségvédelem fejlődésében hozhatnak változást.

Az állásfoglalás bevezető rendelkezései elismerik az Európa Tanács, mint egyetlen páneurópai kormányközi szervezet több évtizedes tevékenységét a kisebbségvédelem terén. A strasbourgi székhelyű Európa Tanács Európában egyedüli szervezetként biztosít jogi eszközöket és dolgozott ki mechanizmusokat a kisebbségek védelme érdekében. Az ET égisze alatt elfogadott Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény (FCNM), valamint a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája (ECMRL) máig a legátfogóbb európai szintű nemzetközi megállapodások, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a regionális és kisebbségi nyelvek védelmét és előmozdítását célozzák.

Az állásfoglalás *„Partnerség a demokrácia, a jogállamiság és az alapvető jogok védelmét szolgáló uniós mechanizmus ügyében”* alcím alatt utal a kisebbségvédelmi keretegyezményre, amely az uniós kisebbségvédelemben máig egy fontos hivatkozási alap. A dokumentum szerint *„az Európai Uniónak a jogállamiság és az alapvető jogok EU-n belüli nyomon követésének részévé kell tennie a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény normáit”*.⁴⁸ Továbbá, konkrét elképzeléssel szolgál azt illetően, milyen módon valósulhatna meg a megerősített együttműködés a kisebbségvédelem terén, amely *„az Európa Tanács normáinak és ajánlásainak való fokozott megfelelést eredményezné”*.⁴⁹ Az állásfoglalás 32. pontja felhívja az EU-t, hogy csatlakozzon a fentiekben említett két kisebbségi vonatkozású egyezményhez, illetve, hogy alakítson ki szorosabb jogi kapcsolatot a kisebbségi jogok terén, beleértve a bővítési folyamatokat.

Az *„Együttműködés az oktatás, a kultúra és a nyelvi sokszínűség területén”* alcím alatt szereplő 41. pontban a szöveg a kisebbségi nyelvek és kultúrák védelmére és előmozdítására fekteti a hangsúlyt, kiemelve, hogy az összehangolt tevékenység, elsősorban az ET Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája által biztosított jogok és ellenőrzés

⁴⁸ Az Európai Parlament 2023. április 18-i állásfoglalása az EU és az Európa Tanács közötti intézményi kapcsolatáról (2022/2137(INI)), 31. pont. Letöltés helye: europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁴⁹ *U.o.*, 31. pont.

alapján segíthet abban, hogy az EU-n belül jobban felismerhetők legyenek a terület kihívásai és megfogalmazható legyen a szükséges uniós támogatás. E célból a Bizottságnak és a nyelvi karta szakértői bizottságának szisztematikus együttműködése szintén fontos lenne. Végül az EU bővítésével kapcsolatosan is megemlítésre kerül a kisebbségek védelme, amely jelenleg is lényeges eleme a teljesítendő csatlakozási kritériumoknak. Az állásfoglalás szerint a bővítési folyamatban az EU és ET között működő partnerség további erősítésére is van tér, amely növelné támogatás hatékonyságát a tagjelölt országok irányába, hogy megfelelően végre tudják hajtani a szükséges reformokat és biztosítsák a demokrácia, jogállamiság, kisebbségvédelem területén megfogalmazott csatlakozási feltételeket.

4.4 Petíciós Bizottság (PETI)

A Petíciós Bizottság (PETI) az EP egy speciális bizottsága, amelynek elsődleges feladata a polgárokkal való közvetlen kapcsolattartás. A bizottság napirendjét a polgárok által benyújtott petíciók alkotják. Rövid áttekintésül, petíciót bármely EU-s polgár az EU bármely hivatalos nyelvén beadhat az Európai Parlamenthez, azonban a petícióban felvetett témának, problémának az EU tevékenységi körébe kell tartoznia. A 9. törvényhozási ciklusban számos kisebbségi nyelvhasználatra, kisebbségi nyelvi oktatásra és a nemzeti kisebbségek helyzetére és jogaira vonatkozó petíciót tárgyalt meg a bizottság. Megjegyzendő, hogy a benyújtott petíciók töredéke kerül nyilvános ülésen megvitatásra, ezért is lényeges az a munka, amelyet a bizottságban tagként az EP-képviselők elvégeztek, mivel a kimutatások szerint is jelentős számú kisebbségi petíció került a PETI napirendjére, erről tanúskodnak a bizottság legutóbbi éves tevékenységi összefoglalói, amelyek hagyományosan számot vetnek egy-egy parlamenti évben megtárgyalt petíciós témákról és a bizottság ezekhez fűződő további aktivitásairól. Itt említendő meg a 2021-es évről készült beszámoló, amelynek jelentéstevője az RMDSZ EP-képviselője, Vincze Loránt volt. Az Európai Parlament 2022. december 15-i állásfoglalása a Petíciós Bizottság 2021. év során

folytatott tanácskozásainak eredményéről (2022/2024(INI)) annak 24. pontjában rámutatott arra, hogy a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos petíciók, „különösen az anyanyelvi oktatáshoz való joggal, a nyelvi és kulturális jogokkal, valamint más jogokkal, például a tulajdonhoz való joggal kapcsolatos megkülönböztető gyakorlatok”⁵⁰ a bizottság napirendjén maradtak. Az ezt követő évben Vincze EP-képviselő által benyújtott módosító indítvány ismét megjegyezte a kisebbségekkel foglalkozó petíciók megtárgyalásának fontosságát és felhívta a figyelmet arra, hogy közmeghallgatást szerveztek az EU kulturális és nyelvi sokszínűségéről, kifejezetten a kisebbségi nyelvekre fókuszálva.⁵¹ A képviselői módosító indítványban megfogalmazásra került továbbá, hogy a bizottság „szükségesnek tartja, hogy az EU támogassa a regionális és kisebbségi nyelvek tanítását és használatát”.⁵²

Az említett közmeghallgatást, amelyet szintén képviselői javaslatra szerveztek, egy parlamenti tanulmány elkészítése követte. A „Minority and minoritised languages as part of the European linguistic and cultural diversity”⁵³ címen megjelent parlamenti tanulmány a kisebbségi nyelvekről szól az európai nyelvi és kulturális sokszínűség keretében. A tanulmány részletes bemutatása meghaladja ezen írás kereteit, ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a tanulmányban felvázolt helyzetkép egyben tükröt mutat a tagállamok és az uniós intézmények felé a kisebbségeket, kultúrájukat és nyelvüket érintő gyakorlatokkal kapcsolatban. A tanulmány kiemeli, hogy a rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint az elmúlt évtizedekben a legtöbb nemzeti és nyelvi kisebbség lélekszáma csökkent, a szerző, aki maga is egy nyelvi kisebbségi közösség (az olaszországi ladinok) tagja, ugyanakkor pozitív példákkal bizonyítja, hogy ez a negatív trend megfelelő intézkedések

⁵⁰ Az Európai Parlament 2022. december 15-i állásfoglalása a Petíciós Bizottság 2021. év során folytatott tanácskozásainak eredményéről (2022/2024(INI)) HL C 177., 2023.5.17, 129-138.

⁵¹ Hearing on Cultural and linguistic diversity in the EU. Letöltés helye: europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁵² Az Európai Parlament 2023. november 23-i állásfoglalása a Petíciós Bizottság 2022. év során folytatott tanácskozásainak eredményéről (2023/2047(INI)). (18.pont). Letöltés helye: europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁵³ Videsott 2023.

kel megállítható. Az uniós keretet vizsgálva a tanulmány szembe állítja egymással a környezet, növény-és állatfajok sokféleségének védelme érdekében tett európai erőfeszítéseket és a kisebbségek által képviselt nyelvi és kulturális sokszínűség védelmében kifejtett visszafogott uniós tevékenységet.

4.4.1 Petíciók

A leghosszabb ideig nyitva tartott kisebbségi témájú petícióként a 0070/2012. számú Beneš-dekrétumokról⁵⁴ szóló petícióról beszélhetünk.⁵⁵ A petíciók szerepét tekintve elmondható, hogy egy adott problémára, kérdésre kívánják a legtöbbször az uniós intézmények figyelmét felhívni és megoldást kieszközölni. A Beneš-dekrétumok ügye a szlovákiai magyarságot érintő olyan horderejű kérdés, amelyre máig nem született megoldás és valószínűsíthető, hogy a petíciók (2014-ben szintén benyújtottak a témával kapcsolatban egy újabb petíciót⁵⁶) léte teljes egészében nem elegendő ennek a kérdésnek a rendezésére, ugyanakkor nemzetközi szintű figyelmet a bővítési tárgyalásokat követően főként ebben a formában kaphatott a téma. A petíció elmúlt 12 éve alatt⁵⁷ a politikai, és jogi környezet is megváltozott, a petíció támogatói olyan intézkedéseknek lehettek tanúi, amelyek megkérdőjelezhetik az Európai Bizottság eddigi álláspontját, miszerint a dekrétumok nem fejtenek ki a jelenlegi helyzetben semmilyen joghatást, vagyis azok alapján már nem történnek ingatlan-elkobzások nemzetiségi alapon. Az elmúlt öt évben ennek megcáfolására vállalkoztak petíciók, politikusok. A Bizottság

⁵⁴ Bővebben erről a témáról: Mészáros 2014, 29-46. Letöltés helye: nkerepo.uni-nke.hu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁵⁵ A petíció pontos nyilvántartási címe: Juhász Imre magyar állampolgár által benyújtott 0070/2012. számú, 2 aláírást tartalmazó petíció a szlovák nemzeti tanács által a Beneš-dekrétumok sérthetetlenségéről hozott 1483/2007. számú határozat hatályon kívül helyezéséről

⁵⁶ M. P. szlovák állampolgár által benyújtott 2098/2014. számú petíció a Beneš-dekrétumokról

⁵⁷ Közlemény a képviselők részére (A PETI összefoglalója a két petícióról a Bizottság véleményével). Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

hivatalos véleményének legutóbbi fejleményekkel történő egyeztetése várat magára.

2012-ben a Juhász Imre által benyújtott petíció beérkezését követően a Petíciós Bizottság elkészítette összefoglalóját a petícióról, amelyben felkérte az Európai Bizottságot véleményének megfogalmazására a témában. A Bizottság első válaszában jogtörténeti jellegű dokumentumoknak nevezi a dekrétumokat, amelyeknek már nincs joghatásuk és azt tanácsolja a petíciósnak, amennyiben egyéni jogai sérülnek a dekrétumokkal kapcsolatban, az Európai Emberjogi Bírósághoz fordulhat panaszával. Ezt a véleményét a Bizottság 2019-ben megismételte. 2014 februárjában a Jogi Bizottság (JURI) véleményt fogadott el a 0070/2012 sz. petícióval kapcsolatban, amely kifejti, hogy a Beneš-dekrétumok még élő jogi hivatkozási alapok a szlovák jogrendszerben és ennek alapján indokolt lehet a további vizsgálat.

2014 és 2019 között a téma nem került nyilvános ülésen megvitatásra, ugyanakkor sikerült megelőzni a petíciók lezárását. A PETI 2019 márciusában levelet küldött a jogállamiságért felelős EB alelnöknek, Frans Timmermansnak, hogy fejtse ki véleményét a szlovák parlament 2007-ben hozott határozatával és a dekrétumok joghatásával kapcsolatban. A Bizottság válaszában ismét hangsúlyozta, hogy álláspontja nem változott a dekrétumokkal kapcsolatban.

Az Európai Parlament Petíciós Bizottsága (PETI) 2021. január 26-án ismét napirendjére tűzte a két Beneš-dekrétumokhoz kapcsolódó petíciót, a petíciósok új fejleményekre, az újkori ingatlan-elkobzási ügyek megjelenésére hivatkozva kérték mindezt. A magyar álláspontot Kósa Ádám és Vincze Loránt EP-képviselők képviselték a vitában. A vita kimeneteleként mindkét petíció nyitva maradt és a képviselők többsége kérte a Bizottságtól egy átfogóbb vizsgálat lefolytatását, tekintettel a nyilvánosságot látott új ingatlan-elkobzási ügyekre Szlovákiában. A Bizottság 2021 júliusában közölte a PETI-vel, hogy álláspontján nem változtatott, a strasbourgi emberjogi bíróság ítélete a Bosits-ügyben pedig eljárási kérdésekre vonatkozott, miszerint a Beneš-dekrétumok történelmi jogszabályok, amelyeket a volt Csehszlovákia hatóságai hoztak a csatlakozást megelőzően, és már nincs az uniós joggal ellentétes joghatásuk.

A Bizottság júliusi válaszát követően a két petíciót a PETI titkársága az ún. B-listára⁵⁸ helyezte, amely a mielőbbi lezárást jelenti, kivéve, ha a képviselők kezdeményezik a petíciók listáról való levételét. Vincze Loránt 2022 januárjában kérte a PETI-t, hogy a petíciók maradjanak nyitva. A vizsgálat parlamenti részének folytatásaként a képviselő a LIBE bizottság keretében működő *Democracy, Rule of Law and Fundamental Rights Monitoring Group* (DRFMG) csoportnak javasolta a petíciók véleményezésre történő megküldését. A LIBE úgy döntött, hogy nem készít véleményt a petíciókkal kapcsolatosan. A Bizottság oldaláról – a csehországi – Věra Jourová biztos legutóbb 2023-ban erősítette meg azon álláspontját, hogy a dekrétumok történelmi aktusok és nincs az uniós joggal ellentétes joghatásuk. A petíció a fentieknek köszönhetően a 9. törvényhozási ciklusban is nyitva maradt.

A Bizottsággal folytatott többéves párbeszéd részeként említhetők a képviselők által megfogalmazott írásbeli kérdések⁵⁹ is a témában, amelyek keretében a dekrétumokkal kapcsolatos fejleményekre ebben a formában is felhívták a figyelmet, mindezidáig lényeges elmozdulás nélkül.

Előrelépés történt ugyanakkor annak a petíciónak az ügyében, amelyet még 2015-ben nyújtott be Lomnici Zoltán a szlovákiai állampolgársági törvénnyel kapcsolatban.⁶⁰ A változást az uniós jognak való megfeleltetés szükségessége eredményezte a petícióval kapcsolatban, egy hasonló, állampolgárság elvesztésével kapcsolatos luxemburgi ítélet kapcsán. Az Európai Bizottság legutóbbi, frissített közleménye alapján a szlovák hatóságoknak az uniós ítélkezési gyakorlat értelmében módosításokat kell eszközölniük az állampolgársági törvényben annak érdekében, hogy biztosított legyen az állampolgárság elvesztése körülményeinek vizsgálata és bizonyos esetekben annak vissza-

⁵⁸ Napirend tervezet – PETI_OJ(2021)12-01_1. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.17.

⁵⁹ Elsőbbségi, írásbeli választ igénylő kérdés P-005511/2021. A kollektív bűnösség elvének uniós jogi vizsgálata. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

⁶⁰ Lomnici Zoltán magyar állampolgár által benyújtott, 4 aláírást tartalmazó 1315/2015. számú petíció a szlovák állampolgársági törvényről. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

állítás. A tagállami állampolgárság szabályozása uniós szempontból leginkább azért vizsgálendő, mert az uniós polgárság a tagállami állampolgársághoz kötődő abból fakadó járulékos státusz, és ha a tagállami szabályozás következtében valaki úgy veszíti el állampolgárságát, hogy nem veszi fel egy másik uniós állam állampolgárságát, akkor az kihatással lesz az uniós polgárságra is. Továbbá vizsgálendő, hogy mennyire érvényesült egy-egy esetben az arányosság értékelése, amikor a törvény rendelkezései szerint valaki elveszítette az adott állam állampolgárságát. A petíció példa arra, hogy az uniós jog is hatással lehet a kisebbséghez tartozó személyeket érintő tagállami döntésekre. Ebben az esetben a Bizottság a luxemburgi bírósági döntések hatására folytatta a párbeszédet az ügyben a nemzeti hatóságokkal, e mellett pedig a nyitva levő petíciónak köszönhetően tájékoztatta a Petíciós Bizottságot és a petícióst. Felvidéki EP-képviselő ugyanakkor ebben az időszakban már nem fejthetett ki tevékenységet az ügy érdekében.

A Kisebbségi Jogvédő Intézet által 2019-ben benyújtott petíció⁶¹ alapját a romániai, szlovákiai és ausztriai rendezetlen kárpótlási (tulajdon visszaszolgáltatásával kapcsolatos) ügyek alkották, amelyekkel az ott élő magyar kisebbség tagjai keresték meg az Intézetet, az intézet pedig a panaszokat petíció formájában küldte el a Parlamenthez. A petíciósok arra kívánták felhíni a figyelmet, hogy a petícióban érintett tagállami közigazgatási és bírósági gyakorlatok az uniós joggal összeegyeztethetetlenek. A petícióhoz köthető panaszokat Romániával kapcsolatban az EB megvizsgálta és nem talált bizonyítékot uniós jogsértésre, továbbá a szlovákiai vizsgálatokat azzal zárta le, hogy az ottani viszonyok sajátos történelmi, gazdasági kontextushoz kapcsolódnak és a Bizottság mérlegelési jogköre lehetővé teszi, hogy csak a stratégiaileg fontos jogsértési esetekre összpontosítson.

A magyar kisebbségekhez köthető petíciók mellett az elmúlt öt évben más nemzeti kisebbséget érintő ügyek is megvitatásra kerültek a Petíciós Bizottságban, mint például a görögországi (nyugat-trákiai) török kisebbség 0058/2019. számú petíciója a török nyelv óvodai okta-

⁶¹ Csóti György magyar állampolgár által a Kisebbségi Jogvédő Intézet nevében benyújtott 0041/2019. számú petíció a tulajdon visszaszolgáltatásáról több tagállamban. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

tásáról. Ebben a petíciók arra hívták fel a figyelmet, hogy az említett nemzeti kisebbség tagjai számára nem teszik lehetővé a görög hatóságok a kétnyelvű óvodák működtetését, elzárva ezzel az anyanyelvi oktatás, és egyben a többnyelvű oktatás előtt az utat. A petícióhoz készített közleményében a Bizottság kifejti, hogy programjain és tevékenységein keresztül támogatja a nyelvtanulást és az Unió gazdag többnyelvű kulturális örökségét,⁶² ugyanakkor nem szolgál konkrét példával a kisebbségi vagy regionális nyelvek ilyen jellegű támogatását illetően.

Szintén a kisebbségi nyelven történő oktatással foglalkozott az a 0753/2022. sz. petíció a lengyelországi német nyelvű kisebbségről),⁶³ amelyet a lengyelországi német közösség képviselői nyújtottak be a kormány azon intézkedését követően, amely csökkentette az állam által biztosított kisebbségi, német nyelvű oktatási órák számát, ezzel nehezítve a kisebbség tagjainak anyanyelv tanulási lehetőségét.

Végül, említést érdemel az ausztriai Karintia tartományban élő szlovén közösség petíciója (109/2023. számú petíció a kisebbségi jogok védelméről Ausztriában⁶⁴), amely azt mutatja be, hogy a meglévő jogi garanciák gyakorlatban való alkalmazása nem valósul meg, ezért szükséges az uniós intézmények fellépése, hogy a kisebbségek jogainak biztosítása megfelelően megvalósulhasson.

Az EP-képviselők támogató hozzáállása ellenére a nemzeti vagy nyelvi kisebbségek jogait érintő kérdésekben az Európai Bizottság tevékenyen pozitív hozzáállása várat magára. A szokásos érvelés a petíciókra adott válaszaiban a következőképpen hangzik a Bizottságtól a kisebbségi kérdéseket illetően: *„a petícióban említett ügy nem kapcsolódik*

⁶² Ozan Ahmetoğlu görög állampolgár által benyújtott 0058/2019. számú petíció a török nyelv óvodai oktatásáról. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

⁶³ U. K. német állampolgár által benyújtott 0753/2022. sz. petíció a lengyelországi német nyelvű kisebbségről. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

⁶⁴ Roman Roblek osztrák állampolgár által a Slowenisches Info-Center, Enotna Lista, Narodni svet koroških Slovencev, Zveza slovenskih organizacij és Skupnost koroških Slovencev nevében benyújtott 1109/2023. számú petíció a kisebbségi jogok védelméről Ausztriában. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

*az uniós jog végrehajtásához. Ezekben az esetekben a tagállamok kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartásának és védelmének hatékony biztosítása a nemzeti jogszabályaiknak és az emberi jogokra vonatkozó nemzetközi kötelezettségeiknek megfelelően.*⁶⁵ Ez a megállapítás figyelmen kívül hagyja azt a lehetőséget, amely az uniós intézmények kezében van az uniós jó gyakorlatok népszerűsítése és a minőségi, többnyelvű oktatáshoz való hozzáférés biztosítása érdekében. A petíciók kivétel nélkül azt az üzenetet igyekeztek megfogalmazni, hogy az érintett tagállamok, azok hatóságai nem tudják, vagy nem kívánják garantálni azokat az alapvető jogokat a nemzeti kisebbségekhez tartozó polgáraik számára, amelyekre a Bizottság hivatkozik és ezért fordultak az uniós intézményekhez, ebben az esetben az Európai Parlamenthez a helyzet orvoslása céljából.

5 A Kisebbségi Intergroup elmúlt öt éve

A teljes nevén Hagyományos Kisebbségek, Nemzeti Közösségek és Nyelvek kérdésével foglalkozó Frakcióközi Munkacsoport⁶⁶ a 9. törvényhozási ciklusban is a kisebbségvédelmi törekvések motorja maradt. Az Intergroup három társelnökének sikerült megfelelő egyensúlyt teremtenie a feldolgozott témák, képviselői javaslatok, a tevékenységek jellege, valamint az egyéb jogvédelmi lépések között.

A munkacsoport dinamikájában sem a járvány, sem a Minority SafePack európai polgári kezdeményezés parlamenti sikerét követően nyilvánosságra hozott bizottsági közlemény tudomásul vétele nem okozott törést. Ez utóbbival kapcsolatosan az Intergroup levélben fejezte ki csalódottságát a Bizottság elnökének. A 25 ülés mellett több konferenciát, egy ünnepélyes szótár-átadást és több informális és szakértői

⁶⁵ Közlemény a képviselők részére. U. K. német állampolgár által benyújtott 0753/2022. sz. petíció a lengyelországi német nyelvű kisebbségről. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

⁶⁶ A Kisebbségi Intergroup üléseiről és további tevékenységéről annak Facebook oldalán tájékozódhatnak az érdeklődők. Letöltés helye: www.facebook.com/Minority-Intergroup; letöltés ideje: 2024.10.18.

összejövetelt is tartott a munkacsoport az elmúlt 5 évben. A képviselők megerősítették az együttműködést a kisebbségi képviselői és civil szervezetekkel. Az Intergroupon belül a képviselők között is egy nagyon aktív kooperáció alakult ki, ez mutatkozott meg egyebek között a korábban bemutatott szakbizottsági munkák során.

Az Intergroup 2019 és 2024 között két magyar társelnököt is magáénak tudhatott Gál Kinga és Vincze Loránt EP-képviselők személyében. A harmadik társelnöki pozíciót a korzikai François Alfonsi töltötte be. Alfonsi képviselő nevéhez fűződik a 2013-ban elfogadott, a Kulturális és Oktatási Bizottságban (CULT) kidolgozott állásfoglalás,⁶⁷ amely a kisebbségi, regionális és kihalással fenyegetett kategóriába tartozó nyelvek helyzetét térképezte fel és konkrét intézkedések megtételére hívta fel a Bizottságot e nyelvek védelme érdekében.

Az Európai Bizottság által elindított Európa jövője konferencia során a kisebbségi szervezetek a FUEN koordinálásával és az Intergroup támogatásával aktívan részt vettek a kisebbségek számára fontos témák megjelenítésében. A konferencia végkövetkeztetései egyértelmű kisebbségi hivatkozásokot nem, csupán a többnyelvűsége, kultúrára vonatkozó részeket tartalmaztak. Három, kisebbségi kérdésekkel foglalkozó szervezet (NPLD⁶⁸, ELEN⁶⁹, FUEN)⁷⁰ közösen népszerűsítette az online térben elképzeléseit a kisebbségvédelem és nyelvi jogok terén.⁷¹

A konferenciához kapcsolódóan a parlament az AFCO bizottság javaslataiból kiindulva a Szerződés módosításáról szóló átfogó állásfoglalást fogadott el (Az Európai Parlament 2023. november 22-i állásfoglalása az Európai Parlamentnek a Szerződés módosítására irányuló javaslatairól (2022/2051(INL))⁷². A javaslatok között szerepel,

⁶⁷ Az Európai Parlament 2013. szeptember 11-i állásfoglalása a kihalástól fenyegetett európai nyelvekről és az Európai Unió belüli nyelvi sokféleségről (2013/2007(INI)) HL C 93., 2016.3.9, 52-58. Letöltés helye: eur-lex.europa.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 18.

⁶⁸ Network to Promote Linguistic Diversity.

⁶⁹ European Language Equality Network

⁷⁰ *FUEN – Federal Union of European Nationalities, ELEN – European Language Equality Network és NPLD -Network to Promote Linguistic Diversity.*

⁷¹ *Proposals of ELEN, FUEN and NPLD in the framework of the Conference on the Future of Europe.* Letöltés helye: fuen.org; letöltés ideje: 2024.10.18.

⁷² Az Európai Parlament 2023. november 22-i állásfoglalása az Európai Parlament-

hogy kerüljön kibővítésre az EUMSZ 19. cikkében lefektetett megkülönböztetés tilalma, kiegészítve azt egyebek között a nyelv és a nemzeti kisebbséghez tartozás alapján való megkülönböztetés tilalmával. Továbbá, a parlamenti szöveg a 92 módosítóban aláhúzza, hogy az Unió csatlakozik a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájához és a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményhez. A politikai állásfoglalás sorsa az új parlament kezében van.

Az Intergroup vendégül látta Dubravka Šuica demokráciáért és demográfiáért, valamint az Európa jövője konferenciáért felelős bizottsági alelnököt, találkoztat szervezett Didier Reynders jogérvényesülésért felelős biztossal, valamint az ülések vendéglőadója volt Gabriel N. Toggenburg, az Európai Alapjogi Ügynökség (FRA) vezető munkatársa, továbbá Fernand de Varennes, az ENSZ korábbi kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevője, illetve az ET és az EB szakértői. Emellett az Intergroup esettanulmányokat és jó gyakorlatokat mutatott be olyan témákban, mint az oktatási, nyelvi jogok érvényesítése és fejlesztése a tagállamokban, pozitív példaként mutatták be a dél-tiroli ladin közösséget, illetve a baszk és katalán képviselők javaslatára napirendre került a nyelvi egyenlőség a digitális korban témája. A magyar nemzeti közösségek témái szintén napirendre kerültek az elmúlt évek során. Deli Andor javaslatára a szerbiai Magyar Nemzeti Tanács elnöke, Fremond Árpád mutatta be a testület munkáját, szervezeti felépítését, feladatait és beszélt a szervezet előtt álló kihívásokról. Az erdélyi magyar EP-képviselők meghívására Benkő Erika, a Mikó Imre Kisebbségi Jogsegélyszolgálat igazgatója a szervezet kisebbségi jogvédelemmel kapcsolatos tevékenységét ismertette az Intergroupban. Az egyesület azzal a céllal alakult, hogy figyelemmel kísérje és jelezze a romániai magyar közösség tagjait érő bárminemű diszkriminációt és megoldást találjon a diszkriminatív helyzetek megszüntetésére. A szlovákiai magyar közösség helyzetéről Forró Krisztián, a Magyar Szövetség elnöke tartott előadást, kitérve a 2021-es népszámlálás eredményeire. Az elnök szerint az ország legnagyobb nemzeti kisebbségeként

nek a Szerződések módosítására irányuló javaslatairól (2022/2051(INL)). Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

a magyar közösség nem rendelkezik megfelelő védelmi normákkal, amelyek segíthetnének megelőzni az asszimilációt és a további negatív demográfiai változásokat az érintett régiókban. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) elnöke, Brenzovics László az orosz-ukrán háború előtt volt vendége az Intergroupnak. A feszült ukrajnai állapotok között fokozottan kiszolgáltatott kárpátaljai magyar közösség helyzetét ismertette Bocskor Andrea EP-képviselővel közösen.

A parlamenti mandátum során az Intergroup szervezésében sor került két tematikus konferenciára, 2022 szeptemberében a nyelvi jogok védelmében a „Let’s act against the decline of linguistic rights in the European Union” (Tegyük a nyelvi jogok hanyatlása ellen) című konferencián gyűltek össze szakértők, politikusok, hogy közös cselekvési irányokról beszéljenek, 2023. március 23-án pedig a kisebbségi jogok az uniós bővítési folyamatokban témában tartottak tanácskozást az Intergroup tagjai meghívott szakértőkkel. Az utóbbi rendezvényt Várhelyi Olivér szomszédság- és bővítéspolitikáért felelős biztos nyitotta meg, kiemelve a kisebbségi jogok érvényesítésének fontosságát az uniós bővítés során, elmondta, hogy a csatlakozni kívánó államoknak a kisebbségekkel közösen kell megoldásokat találniuk. A Bizottság egyeztet a tagjelölt államokban élő kisebbségek képviselőivel, hogy megbizonyosodjon az intézkedések eredményességéről.⁷³

Ahogy korábban már említésre került, a frakcióközi munkacsoport tagjai különböző politikai csoportokhoz tartoznak, lefedve a főbb politikai irányultságokat, az együttműködésük a képviselőknek ezért is lehet eredményes a parlament szaktanácsadásaiban megjelenő témákban. A plenáris viták kezdeményezése terén szinten eredményes volt az Intergroup képviselői hálózata, az ENSZ kisebbségvédelmi nyilatkozatának 30. évfordulójára⁷⁴ a képviselők egy EP vitát kezdeményeztek, amely alkalmat adott a téma támogatói számára plenáris ülés kereté-

⁷³ Ha egy állam nem tartja be a kisebbségek jogait, a nemzetközi szervezeteknek és az anyaországoknak kell közbelépniük 2023-05-23. Letöltés helye: vinczelorant.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

⁷⁴ A nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló ENSZ-nyilatkozat kiadásának 30. évfordulója EP vita 2022.12.15. Letöltés helye multimedia.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.18.

ben a kisebbségek európai helyzetét körbe járni és a Bizottság jelenlétében uniós kisebbségvédelmi fellépést szorgalmazni.

Az ötéves időszak valószínűsíthetően leglátványosabb rendezvényeként említhető meg a Nyelvek Európai Napja alkalmából 2023. szeptember 26-án lezajlott kisebbségi nyelvi szótár kollektív ünnepélyes keretek közötti átadása az Európai Történelem Háza részére. Ez utóbbi az Európai Parlament által életre hívott múzeum, amely Brüsszelben a parlament közvetlen közelében található és az európai történelem legfontosabb mozzanatait mutatja be az ide látogatóknak. A csaknem 70, a Kisebbségi Intergroup keretében, a FUEN tagszervezeteivel együttműködve összegyűjtött szótár a múzeum – nyilvánosság számára látogatható – könyvtárának gyűjteményét gazdagítja, ezzel is felhívva az uniós polgárok figyelmét a kisebbségi és regionális nyelvekre és az európai kulturális és nyelvi sokszínűség számára képviselt hozzáadott értékükre.

Az Intergroup mandátumzáró ülésére 2024. február 29-én került sor Strasbourgban, amely keretében bemutatásra került az angol nyelven az interneten elérhető, az öt év eseményeit összefoglaló tevékenységi összefoglaló.⁷⁵

6 EP-képviselők egyéb tevékenységei

A fent megtárgyaltak mellett figyelmet érdemel az EP-képviselők egyéni, illetve alkalmanként, kisebb csoportokban egy konkrét témához igazodva végzett tevékenysége. A képviselők rendelkeznek az ún. írásbeli kérdés feltételének lehetőségével a többi uniós intézmény felé. Az írásbeli kérdések megfogalmazására az eljárási szabályzatban⁷⁶ leírtak alapján kerülhet sor. Ez egy olyan eszköz a képviselők kezében, amely a nyilvános viták és a jogalkotási folyamatok mellett biztosít megfelelő figyelmet egy-egy téma számára. Ezért a kisebbségeket ért sérelmekről vagy fennálló jogellenes helyzetekről is szokás ilyen módon

⁷⁵ Minority-Intergroup-Activity-Report-2019-24. Letöltés helye: vinczelorant.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

⁷⁶ Az Európai Parlament eljárási szabályzata. 138. cikk: Írásbeli választ igénylő kérdések. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

például tájékoztatni az Európai Bizottságot, amelynek hat hét áll rendelkezésére, hogy reagáljon a kérdésre. A teljesség igénye nélkül megemlítünk néhány ilyen kérdést és az arra érkezett választ.

A kisebbségi nyelvek európai uniós védjegyrendelet által biztosított oltalmáról kérdezték⁷⁷ a Bizottságot Vincze Loránt és Niclas Herbts EP-képviselők azt követően, hogy tudomásukra jutott, hogy az észak-fríziai nyelv, az „öömrang” szavainak, mondatainak használatát védjegybejegyzések korlátozhatják. A kérdés arra irányult, milyen módon lehet a fennálló helyzetet megoldani és biztosítani a kisebbségi nyelvek védelmét. A válaszában Thierry Breton biztos kifejtette, hogy az a tény, miszerint egy megjelölés az Unió egy regionális nyelvén problematikus jelentéssel bír, bizonyos feltételek mellett okot adhat a lajstromozás megtagadására. Valamennyi nyelvet egyenlőnek kell tekinteni, és az, hogy az érintett nyelv nem az EU hivatalos nyelve vagy munkanyelve, az EUIPO gyakorlatában nem meghatározó kritérium.⁷⁸ A kérdés megválaszolása nem elegendő a felvetett probléma azonnali orvoslására, ugyanakkor a Bizottság reakciója és az a tény, hogy az EP-képviselők ilyen módon is felhívták az ügyre a figyelmét, hozzásegítheti az érintetteket az ügy megoldásához.

Hasonlóan írásbeli kérdéssel hívta fel magyar képviselők csoportja a Bizottság figyelmét a 2019 nyarán a székelyföldi Úz-völgyi világháborús katonai temetőben történt incidensre,⁷⁹ amelyben a magyar kisebbség emlékhelyét célzó támadásokat a román hatóságok nem megfelelően kezelték, a vizsgálat során nem állapítottak meg gyűlöletbeszédet, illetve gyűlölet-bűncselekményt. A Bizottság válaszában megerősítette elkötelezettségét a rasszizmus, az idegengyűlölet és az intolerancia minden formája elleni küzdelem terén, ugyanakkor kijelentette, hogy a nemzeti hatóságok feladata a hátrányos megkülönböztetés, a rasszis-

⁷⁷ Írásbeli választ igénylő kérdés E-000980/2024 és válasz E-000980/2024(ASW). A kisebbségi nyelvek európai uniós védjegyrendelet által biztosított oltalma. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

⁷⁸ Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala.

⁷⁹ Elsőbbségi, írásbeli választ igénylő kérdés P-004554/2020 és válasz P-004554/2020(ASW). A magyar kisebbség hátrányos megkülönböztetése Romániában. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

ta gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények minden állítólagos esetének az alkalmazandó uniós és nemzeti jogszabályokkal összehangban történő kivizsgálása és elbírálása.

Az EP-képviselők a gyűlölet-bűncselekmények elleni uniós fellépés lehetőségeire összpontosítva egy második kérdés keretében pontosítást vártak Helena Dalli biztostól azt illetően,⁸⁰ hogy mit tehet a Bizottság, ha egy tagállam nem megfelelően alkalmazza az uniós jogszabályokat az említett területen. A Bizottság második válaszában több konkrétum olvasható, és bár lábjegyzet formájában, de tájékoztat arról, hogy Romániával szemben a kérdéses témában 2020. október 30-án kötelezettségszegési eljárást indított. Ezt azzal indokolta, hogy a Bizottság beavatkozhat azokban az esetekben, amikor egy tagállam szisztematikusan nem tartja be az uniós jogot, vagy ha a nemzeti jogszabályok nem felelnek meg az uniós jognak.

Az írásbeli kérdések sora hosszú, az írás terjedelmét meghaladná felsorolni az összes, elsősorban kisebbségi vonatkozású kérdést, amellyel az EP-képviselők a Bizottsághoz fordultak. Megemlítendő Vincze Loránt, aki foglalkozott számos európai kisebbséget érintő kérdéssel, és általánosan a kisebbségvédelem uniós politikákban való megjelenítésének lehetőségével. Ez utóbbira szolgálhat példaként a regionális és kisebbségi nyelvek helyzetének javításával kapcsolatos kérdése⁸¹ a képviselőnek az Erasmus+ programon belül, amelyet a nyelvtanítás és a nyelvtanulás átfogó megközelítéséről szóló, 2019. május 22-i tanácsi ajánlásban megfogalmazott gondolatokra épített. A képviselő szerint az Uniónak lépéseket kell tennie a többnyelvű tanulás ösztönzése érdekében, ideértve a regionális és kisebbségi nyelveken történő oktatást is. A Bizottság 2022-ben adott válasza értelmében azt tervezi, hogy konkrét tájékoztatást nyújt az Erasmus+ nemzeti irodáknak arról, hogy miként tudnák még jobban támogatni a regionális és kisebbségi nyelveket.

⁸⁰ Írásbeli választ igénylő kérdés E-005869/2020 és az arra adott válasz E-005869/2020(ASW). A gyűlölet-bűncselekmények elleni uniós fellépés lehetőségei. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

⁸¹ Írásbeli választ igénylő kérdés E-000590/2022 és az arra adott válasz E-000590/2022(ASW). A többnyelvű oktatás előmozdításának uniós támogatása, különös tekintettel a regionális és kisebbségi nyelvekre. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

Egy további, szintén említést érdemlő parlamenti aktivitás lehetősége az évente meghirdetett Európai polgári díj.⁸² A parlamenti díjra olyan személyeket és szervezeteket lehetséges jelölni, amelyek tevékenysége támogatja az uniós együttműködést és a közös európai értékek védelmét.

A képviselők saját tagállamukból javasolhatnak jelölésre érdemes személyt vagy szervezetet, a tagállami zsűrik döntenek el, ki(k) lesznek az adott év díjazottjai. Kisebbségi szempontból nézve, a díjazottnak a többségi nemzet támogatását is bírnia kell, amely a díjra jelöltek általában nagy száma miatt kihívást jelent. Ezen feltételek mellett lett a 2021-es év romániai díjazottja a székelyudvarhelyi fotós, Dávid Botond Geofolk nevet viselő projektjével. A Geofolk népviseletekről készült több ezer fotóból álló gyűjtemény, amely az Európa és a világ kulturális sokszínűségét hivatott bemutatni és megőrizni az utókornak: *„Az 56 ország 240 nemzetiségének több mint kétezer népviselete egyértelmű üzenet arról is, hogy a kisebbségi közösségek kultúrája szerves része Európa kulturális sokszínűségének, támogatandó és megőrzendő közös értékünk”*.⁸³

A 9. parlamenti ciklusban jellemzően kevesebb kulturális rendezvényre kerülhetett sor az egészségügyi megszorító intézkedések miatt. A Parlamenten kívüli rendezvényeknek hagyományosan a brüsszeli Magyar Kulturális Központ, a Liszt Intézet ad otthont. Itt kerültek megszervezésre a Brüsszeli Kárpátalja Napok Bocskor Andrea EP-képviselő együttműködésével, valamint az erdélyi EP-képviselők közreműködésével a marosvásárhelyi „Fekete március” eseményeire emlékező est, és került bemutatásra a Székelység történetéről szóló könyv angol nyelvű változata.

⁸² Parlamenti díjak bemutatása. Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2024. 10. 16.

⁸³ Forrás: <https://vinczelorant.eu/hu/tag/europai-polgar-dij/>; letöltés ideje: 2024.11.12.

7 Zárszó

Kétségkívül a 2019-24 közötti évek kisebbségvédelmi törekvéseinek középpontjában a Minority SafePack európai polgári kezdeményezés állt és ez egyben meghatározta a 9. törvényhozási ciklus első felének parlamenti munkáját. Az Európai Bizottság Minority SafePack-el kapcsolatban elfogadott 2021. január 14-i közleményét követően a kezdeményezés szervezői úgy döntöttek, hogy a luxemburgi bírósághoz fordulnak, hogy az semmisítse meg az Európai Bizottság jogi aktusát. Szerintük a Bizottság többek között nem indokolta meg kellően, miért nem fogadott el jogi aktusokat a kisebbségek jogainak védelme érdekében a kezdeményezés alapján. Az Európai Unió Bíróságának Törvényszéke (T-158/21. sz. ügy) elutasította a kérelmet, a szervezők 2023. január 21-én fellebbezést nyújtottak be a Bírósághoz az ítélettel szemben, ez utóbbi ügyben még nem született döntés.

Az elhúzódó jogi vita mellett kellett újragondolni a kisebbségvédelem kérdéseit, amely azután, hogy a Minority SafePack az uniós biztosok és az EP-képviselők elé került, ismét háttérbe szorult, továbbá egy újfajta kihívással is szembe kerültek a kisebbségek szószólói az orosz-ukrán háború kitörésével. Háborús konfliktusban a nemzeti kisebbségek még inkább kiszolgáltatott helyzetbe kerülhetnek, ezt mutatja Ukrajna és a kárpátaljai magyarok példája is. A kisebbségvédelem témája viszont részét képezi az Ukrajnával megkezdett csatlakozási tárgyalásoknak és ez esélyt adhat arra, hogy a koppenhágai kritériumok között fontosnak tartott feltétel teljesítését és betartását az EU ne csak a csatlakozásra váró országoktól várja el, hanem következetes legyen e téren az uniós politikákban is.

Összegezve elmondható, hogy az Európai Parlament, azon belül is a kisebbségi EP-képviselők 2019 és 2024 között tovább vitték és megszilárdították az előző ciklusok eredményeit. Az Európai Bizottságban az áttörés várat magára, a közelmúltban megjelent biztosi megbízólevelek⁸⁴ tartalma arra enged következtetni, hogy az új Bizottság

⁸⁴ Az Egyenlőségért felelős biztos-jelölt megbízólevelében szerepel, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelme érdekében fog munkálkodni. Mission letter to Hadja Lahbib Commissioner-designate for Preparedness and Crisis Man-

a kisebbségek védelme számára megnyithatja azokat a lehetőségeket, amelyekre a Parlament és az európai nemzeti és nyelvi kisebbségek már régóta igényt tartanak.

Irodalomjegyzék

- Brucker, Balázs: Etnikai és etnoregionális pártok az Európai Parlamentben. KRTK Blog. In: *www.portfolio.hu*. 2024. szeptember 29.
- Carrera, Sergio – Brussels, Guild Elspeth – Vosyliūtė, Lina – Bard, Petra: *Towards a comprehensive EU protection system for minorities*. Brussels: Directorate-general for Internal Policies Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Civil Liberties, Justice and Home Affairs. 2017.
- Dabis, Attila – Filep, Béla: The Covid-19 Factor, How the Virus Shapes Relations Between States, Regions and Minorities in Europe. In: Bíró, Anna-Mária – Newman, Dwight (Eds.): *Minority Rights and Liberal Democratic Insecurities, The Challenge of Unstable Orders*. Routledge, 2023, 233-256.
- Manzinger Krisztián: Konstruktív párbeszéd vagy párhuzamos monológok? – Az Európai Parlament nemzetiségi vonatkozású tevékenysége 2014-2019 között. In: *Kisebbségi Szemle 2018/4*, 7-26.
- Manzinger Krisztián – Vincze Loránt (2017): Minority SafePack – esély az EU-s kisebbségvédelemre? In: *Pro Minoritate, 2017 nyár*, 3–21.
- Mészáros, Anikó: A Beneš-dekrétumok tegnap és ma az Európai Parlamentben. In: *A Beneš-dekrétumok az Európai Parlamentben* (szerk. Horváth Attila és Korom Ágoston), Nemzeti Közszerkesztési Egyetem. 2014.
- Pan, Christoph; Pfeil, Beate Sybille; Videsott, Paul: *National Minorities in Europe. Handbook of European National Minorities Volume 1. 2nd edition*. Wien/Berlin: Verlag Österreich/Berliner Wissenschaftsverlag, 2018.
- Toggenburg, Gabriel N. (2018): The European Union and the protection of minorities: new dynamism via the European Citizens Initiative. In: *European Journal of Minority Studies, 2018/3-4*.
- Videsott, Paul: Brussels: Linguistic and cultural diversity – Minority and minoritised languages as part of European linguistic and cultural diversity. Brussels: European Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. 2023.

agement; Commissioner-designate for Equality. Letöltés helye: commission.europa.eu; letöltés ideje: 2024.10.16.

Dokumentumok

- A Bizottság közleménye a „Minority SafePack – egymillió aláírás a sokszínű Európáért” elnevezésű európai polgári kezdeményezésről C(2021) 171
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/788 rendelete (2019. április 17.) az európai polgári kezdeményezésről (EGT-vonatkozású szöveg.) PE/92/2018/REV/1 HL L 130..
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1042 rendelete (2020. július 15.) a Covid19-világjárványra tekintettel az európai polgári kezdeményezésről szóló (EU) 2019/788. rendeletben előírt gyűjtési, ellenőrzési és vizsgálati szakaszokra vonatkozó határidőkkel kapcsolatos ideiglenes intézkedések megállapításáról PE/23/2020/REV/1 HL L 231.
- Az Európai Parlament állásfoglalása a kisebbségek védelméről és a megkülönböztetés elleni politikákról a bővítés utáni Európában (2005/2008(INI)) HL C 124.
- Az Európai Parlament 2013. szeptember 11-i állásfoglalása a kihalástól fenyegetett európai nyelvekről és az Európai Unión belüli nyelvi sokféleségről (2013/2007(INI)) HL C 93.
- Az Európai Parlament 2018. november 13-i állásfoglalása az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról (2018/2036(INI)). P8_TA(2018)0447.
- Az Európai Parlament 2020. november 26-i állásfoglalása az európai választások értékeléséről (2020/2088(INI)) HL C 425., 2021.10.20
- Az Európai Parlament 2020. december 17-i állásfoglalása a „Minority SafePack – egymillió aláírás a sokszínű Európáért” európai polgári kezdeményezésről (2020/2846(RSP)) HL C 445.
- Az Európai Parlament 2022. december 15-i állásfoglalása a Petíciós Bizottság 2021. év során folytatott tanácskozásainak eredményéről (2022/2024(INI)) HL C 177.
- Az Európai Parlament 2023. április 18-i állásfoglalása az EU és az Európa Tanács közötti intézményi kapcsolatról (2022/2137(INI)).
- Az Európai Parlament 2023. november 22-i állásfoglalása az Európai Parlamentnek a Szerződés módosítására irányuló javaslatairól (2022/2051(INL)).
- Az Európai Parlament 2023. november 23-i állásfoglalása a Petíciós Bizottság 2022. év során folytatott tanácskozásainak eredményéről (2023/2047(INI)).
- Az Európai Parlament 2023. december 13-i állásfoglalása a területi alapú tartalomkorlátozásról szóló 2018. évi rendeletnek a digitális egységes piacon való végrehajtásáról (2023/2019(INI)).